

**PRODUKTYWNOŚĆ I EFEKTYWNOŚĆ DZIAŁALNOŚCI
DOLNOŚLĄSKICH WIELKOBSZAROWYCH
GOSPODARSTW DZIERŻAWIONYCH NA TLE KRAJU**

Stanisław Minta, Bożena Tańska-Hus

Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu

Abstrakt. W artykule przedstawiono sytuację ekonomiczno-finansową oraz produktywność i efektywność posiadanych zasobów w przedsiębiorstwach rolniczych opartych na dzierżawie rolniczej na terenie Dolnego Śląska w latach 2000-2002. Uzyskane wyniki badań w gospodarstwach dolnośląskich zostały porównane do najlepszych grup gospodarstw wielkoobszarowych w Polsce w następujących formach organizacyjno-prawnych: gospodarstwa dzierżawione, gospodarstwa wykupione całkowicie lub częściowo oraz jednoosobowe spółki AWRSP.

Słowa kluczowe: wielkoobszarowe gospodarstwa rolnicze, produktywność zasobów, efektywność zasobów.

WSTĘP

Gospodarstwa wielkoobszarowe stanowią ważną część łańcucha podażowego w polskim agrobiznesie [Straszewski 2002]. Obiekty te mają charakter przedsiębiorstw towarowych dostarczając na rynki rolne duże ilości wyrównanego i odpowiedniego jakościowo surowca. Większość funkcjonujących przedsiębiorstw tego typu powstała w wyniku restrukturyzacji polskiego rolnictwa po 1989 roku [Guzewicz i in. 2002]. Przedsiębiorstwa te działają w różnych formach organizacyjno-prawnych, wśród których bardzo dużą popularnością cieszą się te oparte na dzierżawie rolniczej, co wynika, między innymi, ze stosunkowo niskiej rentowności produkcji oraz mniejszych wymagań co do zaangażowania kapitału aniżeli w przypadku wykupu nieruchomości rolnych na własność [Ziętara 1999, Tańska-Hus 2000]. Podobnie jak w całej Polsce, znaczenie

dzierżawy rolniczej uwidoczniło się także na Dolnym Śląsku [Tańska-Hus 1999, Wawrzyniak 1999].

Dla całego sektora rolnego w Polsce, a zwłaszcza dla jego części skoncentrowanej na produkcji towarowej i nastawionej rynkowo, ważną kwestią jest odpowiedź na pytanie, jak przedstawia się sytuacja ekonomiczna gospodarstw wielkoobszarowych oraz produktywność i efektywność posiadanych przez nie zasobów gospodarczych, które wpływają z kolei na poziom konkurencyjności gospodarstw rolnych zarówno na rynku krajowym, jak i w świecie, ze względu na postępujące procesy globalizacyjne. Te zagadnienia nabierają szczególnego znaczenia w odniesieniu do skali produkcji prowadzonej w gospodarstwach wielkoobszarowych oraz jej istotnego wpływu na stan i stabilność rynków rolnych w Polsce.

CEL, ZAKRES I METODYKA BADAŃ

Podstawowym celem było określenie sytuacji ekonomiczno-finansowej oraz produktywności i efektywności zasobów gospodarczych w wielkoobszarowych gospodarstwach rolnych opartych na dzierżawie rolniczej. Zakres czasowy badań obejmował lata 2000-2002, natomiast geograficznie dotyczył obszaru Dolnego Śląska.

Do badań wybrano celowo gospodarstwa wielkoobszarowe oparte głównie na dzierżawie rolniczej i użytkujące powyżej 300 ha UR, co było związane z obowiązującą ustawą o kształtowaniu ustroju rolnego [Ustawa... 2003]. W ustawie jest mowa o tym, że gospodarstwa rodzinne nie mogą przekroczyć powierzchni 300 ha, dlatego jednostki gospodarujące na większych arealach powinny się traktować jako przedsiębiorstwa wielkoobszarowe [Ustawa... 2003]. Bazę takich gospodarstw, funkcjonujących na obszarze województwa dolnośląskiego, utworzono dzięki udostępnieniu przez OT AWRSR we Wrocławiu danych dotyczących producentów rolnych podpisujących umowy w zakresie dzierżawy gruntów z Zasobu WRSP.

Według stanu z 31 grudnia 1999 roku na Dolnym Śląsku było 199 podmiotów dzierżawiących ponad 300 ha gruntów rolnych z ZWRSP. W tej zbiorowości 87 podmiotów działało na zasadach określonych przez kodeks handlowy jako spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Wybór tej formy organizacyjno-prawnej przedsiębiorstw do badań szczegółowych wynikał z dwóch względów. Po pierwsze, była to najliczniejsza grupa spośród gospodarstw dzierżawiących w tamtym okresie ponad 300 ha gruntów na terenie Dolnego Śląska. Drugi powód był związany z możliwościami uzyskania pełnych danych potrzebnych do przeprowadzenia badań.

Badacze pragnący dotrzeć do informacji finansowych poszczególnych przedsiębiorstw napotykały obecnie na duże trudności. Pokazały to badania wykonane wstępnie w terenie. Okazało się, że albo w wytypowanych gospodarstwach oficjalnie nie są prowadzone księgi rachunkowe, albo kierujący tymi jednostkami świadomie nie chcą udostępnić danych, mówiących o sytuacji ekonomiczno-finansowej w prowadzonych przez nich obiektach. Wyjściem z powstałego impasu stało się zebranie tego typu informacji w Krajowym Sądzie Gospodarczym z oddziałem we Wrocławiu, gdyż spółki kapitałowe obligatoryjnie są zmuszone przekazywać coroczne sprawozdania finansowe ze swej działalności. Ponieważ inne formy organizacyjno-prawne np. osoby fizyczne, czy spółki cywilne, nie miały takiego obowiązku i nie można było od nich uzyskać danych finansowych, do badań zostały wybrane przedsiębiorstwa rolne, funkcjonujące jako spółki

z ograniczoną odpowiedzialnością na podstawie kodeksu spółek handlowych. W pracach naukowych zdobycie pełnej informacji jest podstawą zbierania materiału wyjściowego do badań, który powinien odtwarzać rzeczywistość w sposób możliwie pełny [Kopeć 1983].

Aby obiektywnie ocenić badane gospodarstwa dolnośląskie, porównano wybrane wielkości charakteryzujące ich sytuację ekonomiczno-finansową oraz produktywność i efektywność pracy, ziemi i kapitału, z wynikami osiąganymi w Polsce przez najlepsze przedsiębiorstwa rolne w poszczególnych formach organizacyjno-prawnych według „Rankingu 300 najlepszych przedsiębiorstw rolnych” w latach 2000-2002 w niniejszym opracowaniu użyto funkcjonującej skróconej nazwy rankingu, która brzmi „Lista 300” [Ranking 300... 2001, 2002, 2003].

Badana zbiorowość gospodarstw dolnośląskich stanowiła autonomiczną grupę, którą wyłoniono niezależnie od „Listy 300”. Wybrane do badań 34 obiekty, zgodnie z metodą losowo-warstwową [Stachak 1997], zostały podzielono na trzy grupy obszarowe (I – 300,01-500,00 ha, II – 500,01-1000,00 ha, III – powyżej 1000 ha). Wyniki uzyskane w trakcie prac badawczych przedstawiono w formie opisowej i tabelarycznej.

WYNIKI BADAŃ

Do określenia sytuacji ekonomiczno-finansowej badanych gospodarstw wielkoobszarowych posłużono się wskaźnikami rentowności działalności gospodarczej brutto, płynności bieżącej, pokrycia aktywów kapitałem własnym i pokrycia zobowiązań nadwyżką finansową. Ponadto, wykorzystano wartość przychodów ogółem i wynik finansowy netto. W tabeli 1 zaprezentowano uzyskane wyniki badań, określające sytuację ekonomiczno-finansową analizowanych dolnośląskich gospodarstw wielkoobszarowych, które porównano do wyników gospodarstw notowanych w rankingu „Lista 300”.

Wskaźnik rentowności działalności gospodarczej brutto we wszystkich porównywanych grupach w 2000 roku mieścił się w granicach od +2,83 (jednoosobowe spółki AWRSP) do +5,85 (II grupa dolnośląska), w 2001 roku – od +3,07 (jednoosobowe spółki AWRSP) do +5,31 (przedsiębiorstwa dzierżawione z „Listy 300”), a w 2002 roku – od -1,12 (II grupa dolnośląska) do +6,43 w przedsiębiorstwach dzierżawionych z „Listy 300” (tab. 1).

Wskaźnik płynności bieżącej oscylował w granicach 1,15-2,38 (tab. 1). Najlepsza pod względem tego wskaźnika okazała się grupa jednoosobowych spółek AWRSP, które w okresie badań osiągały płynność bieżącą na poziomie 2,25-2,38, natomiast relatywnie najniższe wartości tego wskaźnika charakteryzowały badaną III grupę (wahania w granicach 1,15-1,31).

Gospodarstwa notowane w „Liście 300” miały większe pokrycie aktywów swoimi kapitałami w porównaniu z badanymi grupami. W przypadku przedsiębiorstw całkowicie lub częściowo wykupionych wynosiło ono 58,9-66,8%, w przedsiębiorstwach dzierżawionych – 36,0-47,1%, a w spółkach AWRSP – 74,7-75,8%. Jednocześnie w latach 2000-2002 w badanych grupach pokrycie aktywów kapitałami własnymi kształtowało się w przedziale 6,0-43,0%. Podobna tendencja wystąpiła w przypadku pokrycia zobowiązań nadwyżką finansową, gdzie w grupach dolnośląskich zawierało się w przedziale 0,06-0,19, natomiast w przedsiębiorstwach z „Listy 300” było wyższe i wynosiło 0,15-0,32 (tab. 1).

Tabela 1. Sytuacja ekonomiczno-finansowa badanych dolnośląskich przedsiębiorstw dzierżawnych i najlepszych polskich przedsiębiorstw rolnych w poszczególnych formach prawno-organizacyjnych według „Listy 300” (lata 2000-2002)

Table 1. The economic-financial situation of researched lease enterprise groups in Lower Silesia and the best agricultural companies in Poland according to legal and organizational forms of „Lista 300” (2000-2002)

Grupy przedsiębiorstw rolniczych Groups of agricultural enterprises	Rok Year	Wskaźnik rentowności działalności gospodarczej brutto Return on revenue	Wskaźnik płynności bieżącej Current ratio	Pokrycie aktywów kapitałem własnym Equity to assets (%)	Pokrycie zobowiązań nadwyżką finansową Cash flow to debt	Przychody ogółem (tys. zł) Total revenue (thous. of zloty)	Wynik finansowy netto (tys. zł) Net income (thous. of zloty)	Powierzchnia użytków rolnych Average rural area of enterprise (ha)	Wskaźnik bonitacji Soil quality index
Badane grupy przedsiębiorstw rolnych na Dolnym Śląsku Researched groups of agricultural enterprises from Lower Silesia									
I	2000	4,82	1,18	22,1	0,09	3 661,1	176,5	367	1,13
	2001	5,22	1,51	37,4	0,19	4 530,3	205,7	370	1,13
	2002	1,63	1,70	43,0	0,13	2 937,3	49,3	372	1,13
	średnio* average*	3,89	1,46	34,2	0,14	3 709,6	143,8	370	1,13
II	2000	5,85	1,55	29,7	0,16	3 603,6	208,3	743	1,11
	2001	3,78	1,39	32,0	0,12	3 825,8	137,2	742	1,11
	2002	-1,12	1,29	31,8	0,06	3 592,0	-36,3	723	1,12
	średnio* average*	2,84	1,41	31,2	0,11	3 673,8	103,1	736	1,11
III	2000	2,85	1,31	6,0	0,08	7 504,0	216,4	1 429	1,18
	2001	3,40	1,15	9,1	0,08	9 448,5	355,9	1 427	1,18
	2002	6,21	1,33	15,8	0,11	9 818,5	567,8	1 424	1,18
	średnio* average*	4,15	1,26	10,3	0,09	8 923,7	380,0	1 427	1,18
Grupy przedsiębiorstw rolnych w Polsce w poszczególnych formach organizacyjno-prawnych według „Listy 300”** The groups of Polish agricultural enterprise in following of organizational and legal forms the according to „Lista 300”**									
Przedsiębiorstwa wykupione całkowicie lub częściowo Private farms	2000	4,76	1,87	61,4	0,25	9 017,8	402,4	936	1,08
	2001	4,99	2,08	66,8	0,27	6 498,1	302,1	762	1,07
	2002	5,25	1,26	58,9	0,24	8 067,4	387,4	832	1,00
	średnio* average*	5,00	1,74	62,4	0,25	7 861,1	364,0	843	1,05
Przedsiębiorstwa dzierżawione Leased farms	2000	4,15	1,60	36,5	0,15	3 439,6	142,6	795	1,12
	2001	5,31	1,79	36,0	0,19	3 837,0	197,3	829	1,13
	2002	6,43	1,79	47,1	0,22	4 851,2	309,5	963	1,07
	średnio* average*	5,30	1,73	39,9	0,19	4 042,6	216,5	862	1,11
Jednoosobowe spółki AWRSP State partnerships belong to public agency AWRSP	2000	2,83	2,25	74,7	0,31	10 974,5	320,2	1 867	1,22
	2001	3,07	2,34	75,8	0,32	11 450,4	356,1	2 037	1,22
	2002	1,60	2,38	76,6	0,28	12 345,4	186,9	2 074	1,25
	średnio* average*	2,50	2,32	75,7	0,30	11 590,1	287,7	1 993	1,23

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z dokumentów finansowych badanych przedsiębiorstw oraz Rankingu 300... [2001, 2002, 2003].

*Średnie dla okresu 2000-2002, **średnie w danej grupie dla przedsiębiorstw notowanych w rankingu.

Source: own elaboration based on financial documents from researched enterprises and Ranking 300... [2001, 2002, 2003].

*Average in period 2000-2002, **average in each group of enterprises from „Lista 300”.

W przypadku osiągniętych przychodów ogółem można zauważyć generalnie przeciętny wzrost ich wartości w połączeniu z rosnącą powierzchnią gospodarstw w poszczególnych grupach (tab. 1). Najniższe przychody w latach 2000-2002 osiągały: I grupa badana (2937,3-4530,3 tys. zł/gospodarstwo o powierzchni 367-372 ha UR), II grupa (3592,0-3825,8 tys. zł/gospodarstwo o powierzchni 723-743 ha UR) i przedsiębiorstwa dzierżawione z „Listy 300” (3439,6-4851,2 tys. zł/gospodarstwo, areał 795-963 ha UR). Natomiast najwyższymi przychodami charakteryzowały się spółki AWRSP (10 974,5-12 345,4 tys. zł/gospodarstwo o średniej powierzchni 1867-2074 ha UR).

Osiągany wynik finansowy nie zależał od wysokości przychodów i jego poziom zależnie od grupy był bardzo różny. W 2000 roku najwyższy zysk netto przypadający na przedsiębiorstwo wyniósł 402,4 tys. zł i wystąpił w przedsiębiorstwach całkowicie lub częściowo wykupionych (tab. 1), natomiast najmniejszy zysk odnotowały rankingowe gospodarstwa dzierżawione (142,6 tys. zł). W 2001 roku najlepszy wynik finansowy osiągnięto w spółkach AWRSP (356,1 tys. zł), niewiele niższy w III grupie badanej (355,9 tys. zł), a najslabiej na tym tle wypadła II grupa (137,2 tys. zł). Najgorszy wynik finansowy netto w 2002 roku uzyskała ponownie II grupa badana, ponieważ strata wyniosła tam średnio 36,3 tys. zł/przedsiębiorstwo, natomiast najlepszym wynikiem w postaci zysku netto wynoszącego 567,8 tys. zł/przedsiębiorstwo zakończyła ten rok gospodarczy III grupa.

Wszystkie porównywane grupy przedsiębiorstw rolnych gospodarowały na gruntach, których średni wskaźnik bonitacji wynosił minimum 1,0 (tab. 1). Świadczy to o tym, że gospodarstwa te miały do swojej dyspozycji gleby stosunkowo dobrej jakości. W grupach dolnośląskich wskaźnik bonitacji gleb mieścił się w granicach 1,11-1,18. Na podobnym poziomie, choć nieco niższym, kształtował się on w przedsiębiorstwach dzierżawionych z „Listy 300” i wynosił 1,07-1,12. Wśród porównywanych grup, na relatywnie najslabszych gruntach funkcjonowały gospodarstwa prywatne, w których wskaźnik bonitacji wynosił 1,00-1,08. Natomiast najlepszymi glebami dysponowały jednoosobowe spółki AWRSP, w których wskaźnik bonitacji gleb mieścił się w przedziale 1,22-1,25.

Przedsiębiorstwa notowane w „Liście 300” charakteryzowały się większym pokryciem aktywów kapitałami własnymi oraz większym pokryciem zobowiązań nadwyżką finansową, aniżeli obiekty należące do badanych grup dolnośląskich. Na tle najlepszych przedsiębiorstw rolnych w Polsce szczególnie pozytywnie wypadły gospodarstwa I i III grupy. Znalazło to swoje potwierdzenie w zbliżonych wskaźnikach rentowności działalności gospodarczej czy wypracowanym wyniku finansowym netto w porównywanych grupach przedsiębiorstw. Ogólnie można stwierdzić, że badane gospodarstwa dolnośląskie osiągały lepsze wyniki ekonomiczno-finansowe w porównaniu z najlepszymi gospodarstwami działającymi jako jednoosobowe spółki AWRSP. Natomiast najlepsze w Polsce gospodarstwa wykupione i dzierżawione były silniejsze ekonomicznie w zestawieniu z badanymi grupami z Dolnego Śląska.

W tabeli 2 zawarto dane dotyczące produktywności i efektywności zasobów ekonomicznych analizowanych obiektów. W trakcie prac badawczych określono: produktywność ziemi mierzoną przychodami ogółem, przypadającymi na 1 ha UR, produktywność pracy (przychody ogółem na 1 zatrudnionego) i produktywność majątku ogółem (iloraz przychodów ogółem do aktywów ogółem), natomiast efektywność ziemi określono na podstawie wyniku finansowego netto, przypadającego na 1 ha UR, efektywność pracy (wynik finansowy netto na 1 zatrudnionego) oraz efektywność majątku ogółem, obliczoną ilorazem wyniku finansowego netto do aktywów ogółem.

Tabela 2. Produktywność oraz efektywność zasobów w badanych grupach przedsiębiorstw dzierżawnych na Dolnym Śląsku i w najlepszych przedsiębiorstwach rolnych w Polsce w poszczególnych formach prawno – organizacyjnych według „Listy 300” (lata 2000-2002)

Table 2. Resources' productivity and efficiency in researched groups of leased farms from Lower Silesia and in the best Polish agricultural enterprises according to "Lista 300" (2000-2002)

Grupy przedsiębiorstw rolnych Groups of agriculture enterprises	Rok Year	Produktywność – Productivity			Efektywność – Efficiency		
		ziemi (przychody ogółem/ 1 ha UR) of natural resources (total revenue/ 1 ha)	pracy (przychody ogółem/ 1 zatrudnionego) of work (total revenue/ 1 workers)	majątku ogółem (przychody ogółem/ aktywa ogółem) of total capital (total revenue/ total assets)	ziemi (wynik finansowy netto/ 1 ha UR) of natural resources (net income/ 1 ha)	pracy (wynik finansowy netto/ 1 zatrudnionego) of work (net income/ 1 worker)	majątku ogółem (wynik finansowy netto/ aktywa ogółem) of total capital (net income/ total assets)
tys. zł – in thousand of zloty							
Badane grupy przedsiębiorstw rolnych na Dolnym Śląsku Researched groups of agricultural enterprises from Lower Silesia							
I	2000	9,98	302,57	0,94	0,48	14,59	0,05
	2001	12,24	383,92	1,42	0,56	17,43	0,06
	2002	7,90	255,42	1,01	0,13	4,29	0,02
	średnio* average*	10,03	314,37	1,11	0,39	12,19	0,04
II	2000	4,85	193,74	1,12	0,28	11,20	0,06
	2001	5,16	214,93	0,97	0,18	7,71	0,03
	2002	4,97	206,44	0,93	-0,05	-2,09	-0,01
	średnio* average*	4,99	204,86	1,00	0,14	5,75	0,03
III	2000	5,25	238,98	1,04	0,15	6,89	0,03
	2001	6,62	314,95	0,94	0,25	11,86	0,04
	2002	6,90	328,38	0,85	0,40	18,99	0,05
	średnio* average*	6,25	293,22	0,93	0,27	12,49	0,04
Grupy przedsiębiorstw rolnych w Polsce w poszczególnych formach organizacyjno-prawnych według „Listy 300”** The groups of Polish agricultural enterprise in following of organizational and legal forms in according to "Lista 300"***							
Przedsiębiorstwa wykupione całkowicie lub częściowo Private farms	2000	9,63	170,15	1,11	0,43	7,59	0,05
	2001	8,53	144,40	0,91	0,40	6,71	0,04
	2002	9,70	192,08	1,06	0,47	9,22	0,05
	średnio* average*	9,32	168,45	1,03	0,43	7,80	0,05
Przedsiębiorstwa dzierżawione Leased farms	2000	4,33	137,58	1,55	0,18	5,70	0,06
	2001	4,63	137,04	1,35	0,24	7,05	0,07
	2002	5,04	151,60	1,14	0,32	9,67	0,07
	średnio* average*	4,69	142,68	1,30	0,25	7,64	0,07
Jednoosobowe spółki AWRSP States partnerships belong to public agency AWRSP	2000	5,88	86,41	0,86	0,17	2,52	0,03
	2001	5,62	96,22	0,80	0,17	2,99	0,03
	2002	5,95	102,03	0,77	0,09	1,54	0,01
	średnio* average*	5,82	94,74	0,81	0,14	2,35	0,02

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z dokumentów finansowych badanych przedsiębiorstw oraz Rankingu 300... [2001, 2002, 2003].

*Średnie dla okresu 2000-2002, **średnie w danej grupie dla przedsiębiorstw notowanych w rankingu.

Source: own elaboration based on financial documents from researched enterprises and Ranking 300... [2001, 2002, 2003].

*Average in period 2000-2002, **average in each group of enterprises from "Lista 300".

W latach 2000-2002 produktywność ziemi wśród wszystkich porównywanych grup kształtowała się średnio w przedziale 4,69-10,03 tys. zł/1 ha UR (tab. 2). Najlepszą pod tym względem okazała się I grupa, a następnie grupa gospodarstw wykupionych. W przypadku efektywności ziemi kolejność w czołówce była odwrotna: przedsiębiorstwa wykupione okazały się najlepsze (zysk netto na 1 ha UR wyniósł tam 0,43 tys. zł), a gospodarstwa z I grupy zajęły drugie miejsce (0,39 tys. zł/1 ha UR). Najniższą efektywność ziemi osiągnęły II grupa badana oraz spółki kapitałowe AWRSP (po 0,14 tys. zł/1 ha UR).

W badanym okresie na uwagę zasługuje relatywnie wysoka produktywność pracy w badanych grupach dolnośląskich, wynosząca od ponad 293 tys. zł/1 zatrudnionego do ponad 314 tys. zł/1 zatrudnionego, natomiast w gospodarstwach z Rankingu wskaźnik ten oscylował na wyraźnie niższym poziomie i średnio wynosił od około 95 tys. zł/1 zatrudnionego do ponad 168 tys. zł/1 zatrudnionego. Podobna sytuacja dotyczyła efektywności pracy (tab. 2). Szczególnie wysoką efektywność pracy osiągnęły I i III grupa, w których przekroczyła ona 12 tys. zł zysku netto w przeliczeniu na zatrudnionego. Przedsiębiorstwa wykupione oraz dzierżawione z „Listy 300” osiągnęły efektywność pracy na średnim poziomie ponad 7,5 tys. zł zysku netto/1 zatrudnionego. Najgorzej w tym porównaniu wypadły spółki AWRSP, w których w latach 2000-2002 zysk netto przypadający na 1 zatrudnionego wyniósł średnio nieco ponad 2 tys. zł. Wysoka produktywność oraz bardzo dobra efektywność pracy w I i III grupie była związana z dobrymi wynikami finansowymi tych jednostek i niższym poziomem zatrudnienia od przedsiębiorstw prezentowanych w „Liście 300”.

Dane w tabeli 2 prezentują również produktywność majątku ogółem, mierzoną wartością przychodów ogółem przypadających na aktywa ogółem, która w latach 2000-2002 wynosiła średnio, we wszystkich przedstawionych grupach, 0,81-1,30 tys. zł. Najlepsza pod tym względem okazała się grupa gospodarstw dzierżawionych z „Listy 300”, następnie I grupa badana oraz przedsiębiorstwa wykupione, a najniższą produktywnością majątku charakteryzowały się spółki AWRSP. W przypadku efektywności majątku badane grupy osiągnęły średnio 0,03-0,04 tys. zł zysku netto/1 tys. zł wartości aktywów ogółem. Lepszą efektywność majątku wypracowały gospodarstwa dzierżawione z „Listy 300” oraz grupa przedsiębiorstw wykupionych (odpowiednio 0,07 i 0,05 tys. zł).

WNIOSKI

1. Gospodarstwa dolnośląskie z badanych grup osiągały porównywalne, choć nieco gorsze wyniki ekonomiczno-finansowe w porównaniu z przedsiębiorstwami wykupionymi i dzierżawionymi, prezentowanymi w „Liście 300”.

2. Badane grupy gospodarstw wielkoobszarowych okazały się lepsze niż spółki kapitałowe AWRSP.

3. Uzyskane wyniki badań świadczą o dobrej kondycji ekonomicznej analizowanych spółek w latach 2000-2002. Gospodarstwa z Rankingu „Lista 300” należą bowiem do najlepszych w kraju. Na tym tle szczególnie dobrze wypadły I i III grupa badanych dolnośląskich gospodarstw dzierżawionych.

LITERATURA

- Guzewicz W., Osuch D., Zdzieborska M., 2002. Wyniki produkcyjno-ekonomiczne wielkoobszarowych gospodarstw powstałych z majątku byłych PGR. IERiGŻ, Warszawa.
- Kopeć B., 1983. Metodyka badań ekonomicznych w gospodarstwach rolnych (wybrane zagadnienia). Skrypty AR Wroc. 269.
- Ranking 300 najlepszych przedsiębiorstw rolnych. 2001. Nowe Życie Gospodarcze 22.
- Ranking 300 najlepszych przedsiębiorstw rolnych. 2002. Nowe Życie Gospodarcze 23.
- Ranking 300 najlepszych przedsiębiorstw rolnych. 2003. Nowe Życie Gospodarcze 21.
- Stachak S., 1997. Wstęp do metodologii nauk ekonomicznych. Wyd. Książka i Wiedza, Warszawa.
- Straszewski S., 2002. Perspektywy gospodarstw wielkoobszarowych w Polsce. Rolnik Dzierżawca 3/4, 3.
- Tańska-Hus B. 1999. Dzierżawa rolnicza jako podstawowy instrument prawny przekształceń własnościowych i strukturalnych w rolnictwie państwowym na Dolnym Śląsku. Rocz. AR Pozn. 308, Roln. 53, cz. 2, 293-303.
- Tańska-Hus B., 2000. Dzierżawa rolnicza jako instrument przekształceń strukturalnych w rolnictwie. Zesz. Nauk. AR Wroc. 383. Rozpr. 170.
- Ustawa z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego. 2003. Dz. U. Nr 64, poz. 592.
- Wawrzyniak S., 1999. Wpływ przekształceń własnościowych na zmianę struktury agrarnej Dolnego Śląska w latach 1992-1997. Rocz. AR Pozn. 308, Roln. 53, cz. 2, 255-266.
- Ziętara W., 1999. Rola dzierżawy nieruchomości rolnych w procesie przemian struktury obszarowej gospodarstw rolniczych w Polsce. Rocz. AR Pozn. 308, Roln. 53, cz. 2, 267-284.

PRODUCTIVITY AND EFFICIENCY OF ECONOMIC ACTIVITY OF THE LOWER SILESIA'S LARGE AREA FARMS IN COMPARISON WITH OTHER LARGE AREA FARMS IN POLAND

Summary. The paper shows economical and financial situation of the agricultural companies which have most of the grounds in lease. Analysed objects were settled on Lower Silesia (the province in the south – west Poland). The main part of the results of research was about productivity and efficiency of economic resources in these objects. The research was made in years 2000-2002. The results of research in analyzed Lower Silesia's companies were compared with the best Polish large area farms in order of law and organisation forms: leased farms, private farms and partnerships of Polish public agency AWRSP.

Key words: large area farms, resources' productivity, resources' efficiency

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 26.02.2009

Do cytowania – For citation: Minta S., Tańska-Hus B., 2009. Produktywność i efektywność działalności dolnośląskich wielkoobszarowych gospodarstw dzierżawionych na tle kraju. J. Agribus. Rural Dev. 1(11), 169-176.